

Stel niet de tekst in het boek centraal, maar het leerdoel

In Kleio stond onlangs een artikel over een (promotie)onderzoek van Marlies ter Beek naar het stimuleren van begrijpend lezen bij het vak geschiedenis.¹ Dat is volgens haar zeker nodig gezien het soms (gebrekkige) leesvaardigheidsniveau van leerlingen. Zij illustreerde haar betoog met een tekst uit een methode bestemd voor leerlingen van een havo/vwo brugklas:

'Het afzetgebied van de Griekse nijverheid werd veel groter door de kolonisatie. Athene exporteerde bijvoorbeeld vazen, juwelen, wijn, honing en natuurlijk olijven. Griekse handelaren brachten hun handelswaar naar alle kusten van de Middellandse Zee en de Zwarte Zee. Overal in dit gebied zijn resten van Grieks aardewerk teruggevonden.'

Een, op het eerste gezicht, eenvoudige tekst. Nadere beschouwing leert echter dat de veronderstelde voorkennis, het vakjargon en de informatiedichtheid, leerlingen, zeker de zwakkere lezers, voor grote moeilijkheden kan stellen.

Ter Beek onderzoekt mogelijkheden om leerlingen te helpen dit soort teksten beter te begrijpen. In haar onderzoeksprogramma konden leerlingen bij het lezen van de tekst gebruik maken van hints. Een mogelijkheid die de zwakke leerlingen inderdaad leek te helpen. Voor de betere lezers bleken de hints echter eerder demotiverend te werken. Ook het geven van instructie over leesstrategieën leek prestatiebevorderend, zeker als de docent ook inzicht had in de verschillen in prestaties tussen leerlingen. Tenslotte is het, aldus Ter Beek, belangrijk dat leerlingen leren om te reflecteren op hun leergedrag.

Nou is er op zich natuurlijk niets mis met aandacht voor leesstrategieën, maar ik vraag me af of dat op deze expliciete manier zinvol is. Ik denk dat het geven van feedback meer effect kan sorteren als dat is ingebed in een proces van formatief handelen waarbij gewerkt wordt aan de groei van leerlingen.²

Start bijvoorbeeld met het geven van heldere, eenduidige en activerende leerdoelen en laat die vergezeld gaan van succescriteria, die leerlingen laten zien wat er van hen verwacht wordt en hoe een succesvolle prestatie eruit ziet (feedup). Allerhande leeractiviteiten (van docent en leerling) maken het de leerlingen vervolgens mogelijk om te werken aan het behalen van deze leerdoelen.

Tijdens of direct na deze leeractiviteiten kun je de geleverde prestaties, bij voorkeur samen met de leerlingen, analyseren. Bevraag hen bijvoorbeeld op hun lees en/of leerstrategieën. Vraag hen waar het eventueel misging (feedback) en geef hen pas daarna tips, die hen in staat stellen hun prestaties te verbeteren (feedforward).

Ik vermoed dat deze werkwijze effectiever is dan het expliciet trainen van leesvaardigheid.

Voorbeeld kolonisatie

Wie wil dat leerlingen zich bezighouden met de kolonisatie van de oude Grieken kan bijvoorbeeld het volgende leerdoel gebruiken en een keuze maken uit de bijbehorende succescriteria. De keuze bepaalt dan de gewenste diepgang.

Feedup

¹ Beek, M. ter (2019). Weten wat er staat: Onderzoek: digitaal oefenen kan begrijpen lezen verbeteren. In *Kleio 5, september 2019*.

² Zie bijvoorbeeld het artikel *Formatieve evaluatie* van Albert van der Kaap en Gerdineke van Silfhout. <http://histoforum.net/2019/formatieve-evaluatie-werken-aan-groei.pdf>

Leerdoel

Je kunt:

- Uitleggen waarom koloniseren belangrijk was voor de economie van het oude Griekenland.

Succescriteria

Je kunt

- de begrippen koloniseren en economie uitleggen;
- Uitleggen waarom kolonisatie belangrijk was;
- uitleggen welke producten de Grieken exporteerden;
- op een kaartje aangeven waar de Grieken kolonies hebben gesticht;
- duidelijk maken hoe wij weten dat de Grieken daar kolonies hebben gesticht.

Feedback en feedforward

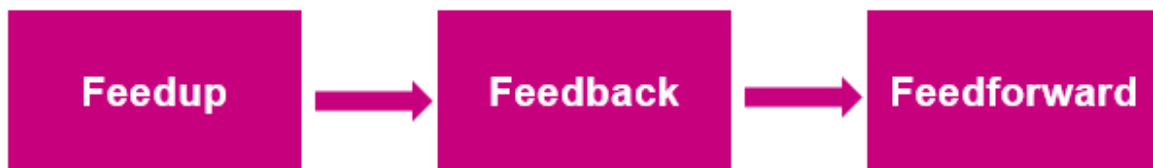
De docent kan er vervolgens voor kiezen om eerst instructie te geven en de leerlingen vervolgens aan verwerkingsopdrachten te zetten, maar hij kan de leerlingen ook meteen aan het werk zetten met aan de succescriteria ontleende opdrachten bij bijvoorbeeld teksten uit verschillende methodes.

De docent volgt de docent bij het werken aan het behalen van het leerdoel en geeft feedback op het leerproces.³ Op het goede moment geeft hij de leerling tips om een volgende stap te nemen.

Wat is formatief handelen?

Formatief handelen is een cyclisch proces waarin drie fasen kunnen worden onderscheiden. Elke fase geeft antwoord op een kernvraag:

1. Waar gaat de leerling naar toe? (Feedup)
2. Waar staat de leerling nu? (Feedback)
3. Hoe komt de leerling naar de gewenste situatie? (Feedforward)

Feedup

Als docent heb je een bepaald doel met je onderwijs. Je wil dat leerlingen na verloop van tijd (een korte of langere periode) iets kunnen laten zien. Ze beschikken aantoonbaar over kennis en vaardigheden. Probleem is alleen dat we een leerdoel heel vaak niet expliciet maken voor ons zelf, laat staan dat we dat leerdoel delen met onze leerlingen. En wie heeft zijn leerlingen wel eens duidelijk gemaakt hoe succes er precies uit ziet?

En hoe vaak formuleren we leerdoelen samen met onze leerlingen of formuleren we samen met hen de succescriteria.

³ Zie ook het uitgebreide artikel op HistoForum over het geven van feedback:
<http://histoforum.net/2017/feedback.html>

Feedback

Wat doe jij als docent en wat doen leerlingen om de gestelde doelen te behalen? Dragen de/alle activiteiten van jullie beiden bij aan het behalen van de doelen? En hoe controleer je of alle leerlingen de uitleg hebben begrepen, de belangrijkste info uit je verhaal halen en niet slechts die ene leerling die een vraag moet beantwoorden? En hoe vaak krijgen leerlingen kritische vragen van jou of een medeleerling naar aanleiding van hun werk/prestaties?

Feedforward

Hoe help je leerlingen verder in hun leerproces? Is je feedback gericht op de taak (het zorgen voor een zo hoog mogelijk cijfer op de toets) of probeer je door gerichte vragen en tips het leerproces te verbeteren zodat een volgende, vergelijkbare opdracht, groei te zien zal/kan geven? Richt je feedback op kennis van het specifieke onderwerp, of eerder op generieke kennis en op historisch denken en redeneren?

